

легкі для читання і сприйняття. Зазначені елементи можуть зосереджуватися в рубриці “Для допитливих” або подібних.

Протягом останніх п’яти років у наше життя увійшли неологізми “гаджет”, “віджет”, “селфі”, “загуглити”, “подкаст” та ін., нові засоби інтерперсональної комунікації на зразок “вайбера”, які молодь успішно використовує. Тому обов’язковим складником сучасного підручника з інформатики має бути словник, глосарій, оскільки, незважаючи на досить значне поширення ІТ та їх засобів у повсякденному житті, семантика використовуваних неологізмів часто недоступна користувачам, що призводить до формування хибних уявлень.

Особливо неприпустимим має бути використання виразів, які формують уявлення про комп’ютер як певний суб’єкт (його персоніфікація, глотаризація). Отже, наявність виразів на кшталт “комп’ютер говорить”, “грає (в шахи, на музичному інструменті)”, “розв’язує задачу”, “допомагає вчитися”, “навчає” тощо, допустиме в популярній літературі, побуті, у підручнику має розцінюватися як суттєвий недолік.

Трудове навчання

Мачача Т. С.

Основною предмета “Трудове навчання” в основній школі є реалізація навчальної проектно-технологічної діяльності: від задуму до його реалізації в готовому виробі для формування предметної проектно-технологічної компетентності, реалізації творчого потенціалу учнів, задоволення освітніх особистісних і соціальних потреб, забезпечення якості життя учнів у сучасному світі.

Особливості підручників з “Трудового навчання” для основної школи

- Підручники з трудового навчання для основної школи створюються відповідно до запропонованих блоків інваріантної (обов’язкової для вивчення) складової чинної навчальної програми з трудового навчання. Блоки обираються школою залежно від умов поділу на групи хлопців і дівчат, кадрового забезпечення та інтересів учнів. Для 8-го класів пропонується на вибір три блоки: 1. Технологія виготовлення виробів із сортового прокату та листового металу. 2. Технологія виготовлення швейних виробів. 3. Технологія виготовлення виробів інтер’єрного призначення.
- Відповідно до навчальної програми підручники містять чотири розділи: I. Основи матеріалознавства; II. Технологія виготовлення виробів; III. Основи техніки, технологій і проектування; IV. Технологія побутової діяльності.
- Навчальний матеріал першого й другого розділів підручників із трудового навчання диференціюється за провідними обслуговуючими (для дівчат) і технічними (для хлопців) видами діяльності, які змінюються

в кожному наступному класі. У 8-му класі підручник з обслуговуваних видів діяльності організовує проектно-технологічну діяльність щодо створення швейного виробу, а підручник для хлопців — виготовлення виробів із сортового прокату та листового металу.

- За підручниками разом із дівчатами можуть навчатися хлопці, які виявляють інтерес до обслуговуючих видів діяльності. І навпаки, — разом із хлопцями можуть навчатися дівчата, яким цікаві технічні види діяльності.
- Третій розділ підручника ознайомлює учнів із технікою, механізмами, машинами, сучасними технологіями промислового та навчального виробництва. У розділі вивчаються основи навчальних проектів, які цілісно реалізуються під час вивчення варіативних модулів.
- Четвертий розділ спрямований на оволодіння функціональними знаннями й уміння дотримання якісної особистої гігієни, естетичного облаштування побуту, докוליшнього середовища.
- Сучасний підручник із трудового навчання — це конструктор процесу трудового навчання. Навчальний матеріал, система завдань структуруються відповідно до основних етапів предметно-перетворювальної діяльності, обов'язковими результатами якої є створені учнями вироби, матеріали портфоліо та індивідуальний рівень сформованості предметної проектно-технологічної компетентності.
- Відповідно до структури предметної проектно-технологічної компетентності підручники містять загальнотехнічні компетенції (способи пізнання елементів матеріалознавства, машинознавства, графічної грамоти, основ декоративно-ужиткових мистецтв, домашнього господарювання тощо); компетенції репродуктивної діяльності (способи оброблення різних конструкційних матеріалів із використанням відповідних засобів праці, дотриманням правил безпечної праці); компетенції творчої діяльності, які є інноваціями змісту й структури сучасних підручників із трудового навчання (способи проектування образу майбутнього виробу та визначення способів його виготовлення; способи технології виготовлення виробів, які забезпечують можливість виходити за межі наперед визначених алгоритмів; способи оцінювання результатів власної навчальної діяльності за зрозумілими мотиваційними критеріями; способи ціннісно-сміслових установок, соціально-комунікативної, партнерської взаємодії).
- Для успішного проектування, виготовлення та оцінювання (самооцінювання) виробів у підручниках наводиться тематична інформація, інтегрована з інформацією: інших навчальних предметів (математики, біології, географії, фізики, хімії, креслення, образотворчого мистецтва, української мови, українознавства та ін); основ виробничих процесів; регіональних особливостей декоративно-ужиткових мистецтв тощо. Інтегративна сутність трудового навчання забезпечує ефективне оволодіння предметною, галузевими та ключовими компетентностями.

- Підручники містять обов'язкову тематичну профінформацію, що сприяє адекватному вибору профільного навчання та подальшому свідомому професійному самовизначенню учнів.
- Українознавчий аспект реалізовується в підручниках через навчальний матеріал різних видів декоративно-ужиткового мистецтва, відомості народного паремійного апарату, інформацію про вітчизняних учених та їхні досягнення, народних майстрів та їхні витвори тощо.
- Особистісно ціннісне сприйняття навчальної інформації досягається чітким формулюванням мотивації навчальної діяльності, повідомленням очікуваних результатів, діалоговим характером підручника, стилем викладу текстового матеріалу, змістовністю й образністю ілюстративного матеріалу, зображеннями зразків виробів, мистецьких творів, рубриками з “цікавинками”, історичними довідками, наявністю вибору завдань за рівнями складності, критеріями оцінки навчальної діяльності тощо.
- Зміст підручників із трудового навчання в основній школі забезпечує послідовне оволодіння творчими методами проектування виробів: “фантазування”, “застосування біоформ”, “фокальних об'єктів”, “комбінаторики” та ін.
- Особливе значення має ілюстративний матеріал: зображувальний (фотографії, репродукції, малюнки) та умовно-графічний (схеми, ескізи, кресленник, технологічні та маршрутні картки).
- Кожна навчальна тема супроводжується відповідними лабораторними, лабораторно-практичними й практичними роботами, які забезпечують формування практичних умінь, поетапне створення особистісно та соціально значущих виробів. Вони різні за характером завдань, формою організації діяльності. Їх може бути навіть дві або три до кожного параграфа для вибору вчителя й учнів. До практичних робіт подаються критерії їх оцінювання.
- Обов'язково пропонуються орієнтовний перелік об'єктів праці для вибору учнів, зображення аналогів виробів, які можуть бути використані для розроблення власного проекту. Крім того, дається можливість обирати об'єкт праці поза орієнтовним переліком, наприклад, створювати вироби, актуальні для потреб конкретної школи, класу, учня, української армії тощо.
- Система інформаційно-дослідницьких, дизайнерських, конструкторських і технологічних завдань, а також завдань для самоперевірки має бути достатньою для реалізації функції організації навчальної діяльності: індивідуально, у парі, у групі, а також мотиваційної, творчої й діагностичної функції підручника.
- Окремі елементи загальних тем, такі як організація робочого місця, безпечні умови праці, виробничої санітарії й особистої гігієни, ошадливе та економне використання інструментів, конструкційних матеріалів є наскрізними в підручниках для всіх класів основної школи.

Запитання і завдання для перевірки рівня компетентності експерта електронної версії проекту підручника з трудового навчання

1. Для якої складової навчальної програми створюються підручники з трудового навчання?

- а) інваріантної;
- б) варіативної.

2. Яка основна особливість сучасних підручників із трудового навчання для основної школи?

а) організовує процес навчання відповідно до послідовності технології виготовлення виробів із визначених програмою видів діяльності;

б) організовує процес навчання відповідно до структури й вимог проектно-технологічної діяльності щодо створення виробів із визначених програмою видів діяльності.

3. Які нововведення сучасного підручника з трудового навчання?

- а) проектування виробів, рефлексія — осмислення освітніх результатів;
- б) технологічні операції, процеси й дії щодо виготовлення виробів.

4. Яка правильна послідовність стадій процесу проектування виробу?

а) конструювання, підготовчо-аналітична, художнє моделювання, технологічна підготовка;

б) підготовчо-аналітична, художнє моделювання, конструювання, технологічна підготовка;

в) підготовчо-аналітична, художнє моделювання, технологічна підготовка, конструювання;

г) художнє моделювання, технологічна підготовка, конструювання, підготовчо-аналітична.

5. Позначте етапи технологічної підготовки процесу проектування.

а) дослідження проблем, визначення теми й мети проекту, опрацювання різних джерел інформації, розроблення критеріїв, яким повинен відповідати виріб;

б) моделювання виробу, розроблення ескізу виробу, розроблення композиції оздоблення виробу;

в) визначення розмірних характеристик виробу, креслення виробу, добір матеріалів та інструментів, розрахунки часових і матеріальних витрат;

г) визначення послідовності технологічних операцій, розроблення технологічної документації.

6. Визначення розмірних характеристик виробу, креслення виробу, добір матеріалів та інструментів, розрахунки часових і матеріальних витрат — це етапи:

а) концептуальної підготовки процесу проектування виробу;

б) художнього моделювання;

в) конструювання;

г) технологічної підготовки.

7. У якій формі наведені основні компоненти підручника з трудового навчання? Заповніть таблицю.

1. Інформаційний	2. Репродуктивний	3. Творчий	4. Емоційно-ціннісний

8. Укажіть складові текстового компонента підручника з трудового навчання.

Основний текст	Додатковий текст	Пояснювальний текст

9. Позначте складові позатекстового компонента підручника з трудового навчання.

Ілюстрації	Апарат організації навчальної діяльності	Апарат орієнтування

10. У якій формі відображається українознавчий аспект змісту підручників із трудового навчання?

11. Якими засобами забезпечується особистісна орієнтованість підручника з трудового навчання?

12. Яка допустима кількість нових понять для засвоєння змісту одного параграфа підручника для 8-го класу?

Словник ключових понять та термінів

Зміст технологічної освіти — педагогічна модель соціального досвіду людства, тотожного за структурою, а не за обсягом людській культурі, взятій в аспекті культури організації сучасного виробництва.

Навчальний проект у межах трудового навчання — завершений цикл проектно-технологічної діяльності, спрямованої на вмотивоване одержання очікуваного результату у визначеній часовій послідовності, продуктом якої є поетапно виготовлений особистісно й соціально значущий виріб, змістове наповнення матеріалів портфоліо та рівень сформованості проектно-технологічної предметної компетентності учнів.

Підручник з трудового навчання — інформаційно-діяльнісна модель процесу трудового навчання, що відображає мету, зміст, технологію реалізації певної дидактичної системи, спрямованої на реалізацію творчого потенціалу кожного учня.

Проектно-технологічна діяльність — універсальна діяльність, яка інтегрує всі види сучасної діяльності людини: від появи творчого задуму до реалізації готового продукту. Її завершеність визначається трьома фазами: проектуванням, технологією виготовлення і рефлексією.

Проектно-технологічна компетентність — набутий учнями в процесі трудового навчання інтегрований результат технологічної освіти, особистісні якості (здібності), досвід проектно-технологічної діяльності, що забезпечують готовність і здатність успішно застосовувати знання, вміння, способи діяльності в контексті створення реальних об'єктів діяльності.

Проектно-технологічна компетенція — сукупність наперед заданих, взаємопов'язаних знань, умінь, способів діяльності трудового навчання,

що стосуються реальних об'єктів предметно-перетворювальної діяльності та орієнтовані на реалізацію творчого потенціалу учнів. Вони необхідні для реалізації якісної проектно-технологічної діяльності.

Проектування — процес створення образу майбутнього художньо-матеріального виробу та визначення способів його виготовлення.

Рефлексія — осмислення, постійний аналіз і самооцінювання цілей, завдань, змісту та результатів проектно-технологічної діяльності.

Технологія — сукупність способів і засобів перетворення конструкційних матеріалів у вироби за наперед визначеною послідовністю та задля інтересів людини.

Трудове навчання

Туташинський В. І.

Особливості підручників із трудового навчання пов'язані з його метою і завданнями, провідною діяльністю в становленні особистості, диференціацією змісту навчання.

Головною метою трудового навчання є формування технологічно освіченої особистості, підготовленої до самостійного життя і активної перетворювальної діяльності в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства для реалізації творчого потенціалу учнів.

Ця мета досягається шляхом засвоєння систематизованих знань про техніку, технології та основи виробництва, набуття досвіду провадження технологічної діяльності, партнерської взаємодії та ціннісних ставлень до трудових традицій і надбань української культури, а також вирішення інших, визначених програмою завдань, необхідних для реалізації творчих здібностей, формування проектно-технологічної компетентності учнів.

Зважаючи на вікові особливості становлення особистості, слід урахувати, що провідна діяльність підлітків (у тому числі восьмикласників) пов'язана з професійним самовизначенням. У зв'язку з цим підручники з трудового навчання повинні містити інформацію профорієнтаційного змісту і сприяти усвідомленому вибору учнями майбутньої професії, профілю подальшого навчання чи навчального закладу.

Оскільки зміст предмета має чітко виражену прикладну спрямованість, належна увага в підручнику повинна приділятися практичним роботам.

Збереженню здоров'я та попередженню травматизму учнів під час виконання практичних робіт мають сприяти відповідні інструкції з безпеки праці.

З метою диференціації змісту навчання, урахування інтересів і професійних намірів, статевих, психолого-фізіологічних та інших індивідуальних особливостей учнів *підручники з трудового навчання видаються окремо для хлопців (технічні види праці) та для дівчат (обслуговуючі види праці).*

Підручники з трудового навчання для учнів 8-х класів